

Recenziók

Van-e a régióknak térszerkezete, avagy mi is az a geodesign?

Az ELTE Eötvös Kiadónál jelent meg Szabó Pál (aki még 1998-ban végzett az első geográfus évfolyammal, s ma már alma materében tanszékvezető egyetemi docens) első igazi monográfiája, Régió és térszerkezet – Az elmélettől a területpolitikáig címmel, még 2015-ben. Sajnos a kötetet nem is lehet a nagy könyvesbolti hálózatokban (Líra, Libris tb.) kapni, pedig bátran állíthatom, hogy egy alaplőről van szó, ami - ezúttal kivételesen - ráadásul olvasható betűmérettel jelent meg. Ez külön öröm, mert így az ötvenen túliaknak sem kell elővenniük a nagyítót az olvasószemüveg mellé. (A kötetet a recenzor is csak véletlenül látta meg 2018-ban az ELTE TTK hallgatói könyvesboltjában, ezért e kései „kritika”.)

A szerző évtizedes kutatómunkáját publikálja a kötetben gazdag és szépen kivitelezett illusztrációkkal, bár a színes ábrák és térképek alkalmazását ezúttal sem engedhette meg a költségvetés vagy a nyomdatechnika.

A kötet szakmai lektora Nemes Nagy József, aki a szerző mentora és témavezetője, de a szponzorok között olyan nagy nevek is szerepelnek, mint a PAGEO és az NKA, ami igazán nagy reményekre jogosíthatta volna fel a kiadót.

Nem győzöm hangsúlyozni, hogy milyen szerencse, hogy ezúttal nem kellett apró betűvel kiadni a kötetet, így

nem csak a diákok szemét nem rontja, hanem az idősebb olvasóknak is kedvez. Igen gazdag az irodalomjegyzék, és örömmel látjuk, hogy a szerzők között nagyon sokan kötődnek a Comitatushoz. Maga az irodalomjegyzék közel 30 oldal és ezen belül a szerző a saját műveit mindössze 4 oldalon keresztül sorjázza és ezúttal, a közigazgatási vizsgán is jellel szerepelhetne, hiszen Zongor Gáborra is hivatkozik.

Nem maradt ki a szerzők sorából a regionális tudomány egyetlen képviselője sem, bár Pálné Kovács Ilona legújabb kötetét hiányoltam az említettek sorából.

Tartalmilag igen alapos munka, hiszen a szerző beépítette a 2006 novemberében megvédett doktori disszertációjának legjobb részeit, és kiegészítette az azóta folytatott kutatómunka eredményeivel.

***

Időközben, Szabó Pál habilitált doktor is lett és elnyerte a vezető oktatói státuszt is. Annak idején, a boldog 1990-es években ez a kötet akár még az MTA doktori cím várományosává is tehetné volna. Azóta azonban az akadémikus hölgyek, de főleg az urak olyan szinte teljesíthetetlen követelményeket írnak elő, amit csak egy külföldön (vagy a CEU-n) oktató és ott publikáló jelölt lenne képes könnyedén teljesíteni.

A Magyar Tudományos Akadémia, mint tudjuk, eredetileg a magyar nyelv védelmére alakult, de ma már, a nemzetközi versenyképesség követelménye miatt, esélye sincs annak, aki nem tud legalább félszáz idegen nyelvű publikációt (lehetőleg angolul) elhelyezni elsősorú referált folyóiratokban. (Ezt azonban sem az MTA, sem az ELTE nem támogatja anyagilag, pedig ma már az ilyen publikációk elég sok pénzbe kerülnek, s kinek másnak, mint a szerzőnek...)

A szerző publikációit vizsgálva, nem sok idegen (főleg angol) nyelvű írást találunk, ezért még sokat kell dolgoznia az akadémiai nagydoktori cím elnyeréséhez. A szerző társszerkesztője és alkotója az Európa Regionális földrajzát bemutató kötetnek, ami jó néhány évtizeddel korábbi boldog békeidőkben szintén önmagában feljogosította volna arra, hogy megpályázzon egy professzori állást. (De legalább egy nyilvános rendkívüli egyetemi magántanári cím bizonyára kijárt volna neki.) Tekintettel arra, hogy az akkreditáció mai szabálya szerint, ilyen magas polcra - kevés kivétellel - csak az MTA doktora juthat, kell még egy kis időt várni erre, hiába a két évtizedes oktatói teljesítmény, mert ebből legalább 5-t külföldön kellett volna eltölteni és olyan kapcsolatokat építeni, ami megalapozná a tudományágon belüli előrelépést.

Szabó Pál, Nemes Nagy József professzor tanítványa, bár e kötetben semmiféle magasabb matematikai összefüggést nem olvashatunk. Egy másik felfogás szerint ugyanis, csak az tudomány, amiben van matek. Igaz, a kötet tartal-

maz számokat, sőt mátrixot is, de se egy szumma, se egy integrál jel nem tűnik az olvasó figyelmébe.

Nagyon világosan és jól is fogalmaz, kerül a körülményes kifejezéseket, kevés idegen szót használ, talán túlzottan is érthető a mondanivalója, ami nem előny bizonyos tudományos körökben. El kellene döntenie Szabó Pálnak, hogy az egyetemi oktatók keserű kenyerét eszi, vagy világot lát, mint ahogy egy igazi földrajztudósna illik. Akkor talán következő kötetében szép fotókat is láthatnánk, hiszen a színes illusztrációk mellett, ez az, amit leginkább hiányoltam.

Baj lehet abból is, hogy miképpen határozta meg saját identitását. A kötet hátlapján ugyanis az szerepel, hogy Szabó Pál geográfus, regionalista. Döntenie kellene, hogy most akkor micsoda?! A hagyományos leíró földrajz képviselője vagy a regionális tanulmányok kutatója. Attól tartok, hogy így ő marad a geográfusok között a legjobb regionalista, míg a regionalisták között a legjobb geográfus. Félő, hogy túl sok mindent szeretne, és csak javasolni tudnám egy egykori veszprémi egyetemi rektor tanácsát, aki szerint egy szűk területet kell választani, de abban a legjobbnak kell lenni. Igaz, az illető matematikus és többnyire angolul publikál, miközben kapcsolatrendszere az Egyesült Államokhoz köti. Hajrá fel, irány Amerika!

***

De valamit mondjunk a kötet tartalmáról is!

Ez szerepel a könyv bővebb ajánlójában:

„A területi kutatások és a területi politika két kulcsfogalma a régió és a térszerkezet. Jelen kötetben egyrészt elméleti oldalról, másrészt európai, illetve hazai gyakorlati példákon keresztül mutatjuk be, mit is jelent napjainkban a régió mint terület egység és a térszerkezet mint a földrajzi tér leírásának egyik eszköze.

A kötet tartalma ennek megfelelően sokszínű: a Kék banántól a Közép-európai bumeráig, a NUTS-rendszertől a Duna Régióig, a HDI-től az elmaradott járások lehatárolásáig számos területi jelenségről olvashatunk.

A mű érdeklődésre tarthat számot a területi kutatók, a szakpolitikusok, a regionális elemzést, területfejlesztést tanuló hallgatók, sőt a területi kérdések iránt érdeklődők körében is.”

Ez nem túl sok. Ki kell egészítenünk még néhány tételmonddal:

Mi az ami dr habil Szabó Pált foglalkoztatja?

***

Számára a tudományos kutatás a területtel (régióval, térséggel) a fókuszban az érdekes. Nem elégszik meg az ágazati szemlélettel, hiszen annyiszor hallhatta Nemes-Nagy Józseftől, hogy túl kell lépni a leíró földrajzon, az „Afrika és az elefántok” és a hasonló témakörökön, az összefüggéseket kell vizsgálni!

Minden hely egyedi? – teszi fel a kérdést. Vagy vannak csoportok (térségtípusok, pl LHH, s egyebek), alkothatóak-e területi modellek?

A területi törvényszerűségek feltárása a feladat – s itt utal az outlierekre (vagyis a kiugró értékekre – A. Z.)

A földrajzi térnek van igenis van szerepe, magyarázóereje (térparaméterek, a földrajzi térben együttlét, szinergiák...)

A belső, absztrakt (gazdasági, társadalmi, kulturális stb. tér) és a külső, konkrét (földrajzi tér) kapcsolata, kölcsönhatása is fontos.

Külső terek kutatása belső terek részleges ismeretével. (Területi tőke? Létezik ilyen? Nevesítve nincs, de mégis...)

Lehetséges-e a különféle elméletek, társadalmi, gazdasági kutatások „területiesítése”?

Divat lett a területiség (a regionalizmus)!

Területi pl. az adott földrajzi térben jelenlévő társadalmi, gazdasági elemek csoportja). De mi ez a „területi”? Csak vetület? Csak keret? (Vagy csak jelző?)

Külső terek kutatása belső terek dimenzióival(ban). S aztán sorjázhatnak a fogalmak:

területi/regionális/városi fejlődés, fejlettség, versenyképesség, kormányzás, politika; térségi/regionális identitás; területi/városi tervezés; területi marketing, együttműködés, kohézió; regionális klaszter; regionális/városi rugalmasság, valamint területi tőke – lám megint eljutottunk ide! Mi ez?

Új fogalom, elmélet? Átértékelt (átcsomagolt) gondolat? Vagy csak fogalmi innováció?

Szükség van helyi kutatásokra és modellezőkre is, állapítja meg a szerző (eközben utal a kétfajta tudományos térszemléletre.)

És mi jön ezután? A különböző üzenetek, különböző kutatásokból, különböző szereplőknek (lokális, regionális, országos, közösségi területpolitika számára).

Fogalmak kutatása, magyarázata – hiszen a tudomány sokszínű! (Nincs tehát félnivalójuk a hagyományos szemléletű geográfusoknak – A szerk.)

Területpolitika: kell egy meghatározás, vallja Szabó tanár úr. Indikátorok, módszerek tesztelése – épp a tudomány sokszínűsége jegyében.

Területpolitika: kell egy módszer!

Tértudomány és területpolitika nagyobb mértékű összekapcsolása szükséges (pl. fórumok MRTT, KFTE keretében), workshopok, közös kutatások és szakértések.

(Vendégszöveg: Oláh Miklós és Szabó Pál lajospizsei tézisei „A területi tőke és hazai dimenziói” c. ppt-t felhasználva. Az átírás és így a félreértelmezés felelősségét a recenzor magára vállalja – A. Z.)

S hogy a szerző lássa, nemcsak a tartalomjegyzéket (ami lehetne egy kicsit tagoltabb is) olvastam el, utalnék a Zárzó utolsó szavaira: tehát bízunk benne, hogy még felfelé ível a hazai geodesign (ejtsd: geodizájn), akármit is jelentsen ez a fogalom!

Szabó P. 2015: Régió és térszerkezet az elmélettől a területpolitikáig. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest pp 5-275.

AGG ZOLTÁN

